

**HOTUBA YA WAZIRI WA NISHATI MHESHIMIWA JANUARY YUSUF  
MAKAMBA (MB.), AKIWASILISHA BUNGENI MAKADIRIO YA MAPATO  
NA MATUMIZI YA WIZARA YA NISHATI KWA MWAKA 2022/23**

**UTANGULIZI**

1. ***Mheshimiwa Spika***, naomba kutoa hoja kwamba, kutokana na Taarifa iliyowasilishwa na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Nishati na Madini, Bunge lako Tukufu sasa likubali kupokea na kujadili Taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti kwa mwaka 2021/22 na kupitisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Nishati na Taasisi zake kwa mwaka 2022/23.
2. ***Mheshimiwa Spika***, awali ya yote napenda kumshukuru Mwenyezi Mungu, mwingi wa rehema kwa kunijalia afya njema na fursa ya kusimama mbele ya Bunge lako Tukufu kuwasilisha

Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Fedha kwa Wizara ya Nishati kwa Mwaka 2022/23.

3. **Mheshimiwa Spika**, napenda kuwapongeza kwa dhiti Waheshimiwa Wabunge wote waliochaguliwa na kuteuliwa kuwa Wabunge katika kipindi hiki cha mwaka huu wa fedha. Pia ninatoa pole kwa bunge lako tukufu kwa kuondokewa na wapendwa wetu Mheshimiwa Elias John Kwandikwa aliyekuwa Waziri wa Ulinzi na Jeshi la kujenga taifa, na Mbunge wa jimbo la Ushetu; Mhe. William Tate Ole Nasha aliyekuwa Naibu Waziri, Ofisi ya Waziri Mkuu – Uwekezaji na Mbunge wa Jimbo la Ngorongoro na Mheshimiwa Irene Alex Ndyamukama aliyekuwa Mbunge wa viti Maalum, Mkoa wa Rukwa. Tunaomba Mwenyezi Mungu azilaze roho za marehemu mahali pema peponi. Amina!
  
4. **Mheshimiwa Spika**, Hotuba hii imeandaliwa kwa kuzingatia maudhui ya Hotuba ya Mhe. Kassim M. Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kuhusu Mapitio na Mwelekeo wa Kazi za Serikali kwa Mwaka 2022/2023.

5. **Mheshimiwa Spika**, hotuba hii ina sehemu kuu mbili. Ya kwanza ni Taarifa ya Utekelezaji wa Shughuli za Wizara ya Nishati kwa Mwaka 2021/22; na sehemu ya pili ni Mpango wa Utekelezaji wa Bajeti kwa Mwaka 2022/23.

## **B. UTEKELEZAJI WA SHUGHULI ZA WIZARA KWA MWAKA 2021/22**

### **Bajeti ya Matumizi ya Wizara na Mtiririko wa Fedha kwa Mwaka 2021/22**

6. **Mheshimiwa Spika**, Bajeti iliyoidhinishwa kwa ajili ya matumizi ya Wizara ya Nishati kwa Mwaka 2021/22 ilikuwa **Shilingi trilioni 2.386 ambapo Shilingi trilioni 2.359** sawa na **asilimia 98.89** zilikuwa ni kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo na **Shilingi bilioni 27.22** sawa na **asilimia 1.11** zilikuwa ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida.
7. **Mheshimiwa Spika**, hadi kufikia mwezi Mei, 2022, Wizara ilipokea jumla ya **Shilingi trilioni 1.820**, sawa na **asilimia 76.29** ambapo **Shilingi trilioni 1.797** ni kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo na **Shilingi bilioni 22.83** ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida.

8. **Mheshimiwa Spika**, utekelezaji wa majukumu ya Wizara katika mwaka 2021/22 pamoja na mambo mengine, uliongozwa na Ilani ya Uchaguzi ya CCM ya Mwaka 2020, Mpango wa Tatu wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano (FYDP III) 2021/22 – 2025/26; Sera, Mikakati na Programu mbalimbali za Kisekta na Kitaifa pamoja na Malengo ya Umoja wa Mataifa ya Maendeleo Endelevu (SDGs) 2030 kuhusu upatikanaji wa nishati.
9. **Mheshimiwa Spika**, taarifa ya kina kuhusu utekelezaji wa majukumu ya Wizara kwa mwaka 2021/22, ikiambatana na vielelezo na takwimu mbalimbali inapatikana katika sehemu B ya Hotuba yangu, kuanzia ukurasa wa pili (2) hadi ukurasa wa thelathini na nane (38). Katika sehemu hiyo tumeripoti kazi zilizofanyika na mafanikio katika maeneo yafuatayo: -
1. Miradi ya uzalishaji, kusafirisha na usambazaji wa umeme;
  2. Miradi ya usambazaji umeme vijijini;
  3. Uendelezaji wa rasilimali ya jotoardhi;
  4. Utafutaji wa mafuta na gesi asilia katika vitalu vya kimkakati;
  5. Mradi wa kuchakata na kusindika gesi asilia (LNG)

6. Ujenzi wa miundombinu ya usafirishaji na usambazaji wa gesi asilia;
  7. Uagizaji na upatikanaji wa bidhaa za mafuta na petroli nchini; na
  8. Udhibiti wa masuala ya nishati kupitia EWURA.
10. **Mheshimiwa Spika**, kama nilivyoeleza awali, taarifa ya kina ya masuala yote haya, ikiwemo vielelezo na viambatishi, inaweza kusomwa kwa kirefu katika hotuba kamili ya bajeti yetu kuanzia ukurasa wa pili (2) hadi ukurasa wa thelathini na nane (38).
11. **Mheshimiwa Spika**, pamoja na mafanikio yaliyopatikana mwaka 2021/22, kulijitokeza changamoto mbalimbali ambazo tunazielezea katika sehemu ya C ya Hotuba yangu, ukurasa wa ukurasa wa thelathini na nane (38) hadi ukurasa wa arobaini (40) ambapo pia tumeelezea hatua tulizochukua kuzipatia ufumbuzi changamoto hizo.

## C. MPANGO WA UTEKELEZAJI WA BAJETI KWA MWAKA 2022/23

12. **Mheshimiwa Spika**, sasa naomba nijikite katika kuelezea Mpango wa Utekelezaji wa Bajeti ya mwaka 2022/2023. Katika kutekeleza Mpango wa Bajeti ya Wizara kwa mwaka 2022/23, Wizara itaongozwa na vipaumbele vifuatavyo:

1. Kutekeleza miradi mbalimbali ya uzalishaji, usafirishaji na usambazaji umeme, ikiwemo kupeleka Gridi ya Taifa katika mikoa ya Katavi, Kigoma na Kagera na Mradi mkubwa wa Kuimarisha Gridi ya Taifa (*National Grid Stabilization Project*);
2. Kutekeleza Miradi ya Nishati Vijijini pamoja na kuanza utaratibu wa kupeleka umeme katika Vitongoji vyote nchini;
3. Kukamilisha mazungumzo ya mradi wa LNG Lindi na kuanza maandalizi ya utekelezaji wake;
4. Kutekeleza miradi ya nishati jadidifu ikiwemo jotoardhi, tungamotaka, upepo na jua pamoja na matumizi bora ya Nishati (*Energy Efficiency and Conservation*);

5. Kuhakikisha upatikanaji wa mafuta ya kutosha nchini, ikiwemo uanzishwaji wa Hifadhi ya Kimkakati ya Mafuta (*Strategic Petroleum Reserve*) na Mfuko wa Kudhibiti Mabadiliko ya Bei za Mafuta (*Fuel Price Stabilization Fund - FPSF*);
6. Kuiimarisha TPDC na Kampuni zake Tanzu za TANOIL na GASCO;
7. Kuboresha miundombinu ya kupokea, kushusha, kuhifadhi na kutoa mafuta katika Bandari za Dar es Salaam, Tanga na Mtwara na Ghala za Dhamana ya Forodha (*Customs Bonded Warehouse*) na Kituo cha Pamoja cha Kupokelea Mafuta kutoka Melini (*Single Receiving Terminal*);
8. Kuimarisha utendaji kazi wa taasisi zinazosimamiwa na Wizara, hasa REA, TANESCO, EWURA na PBPA pamoja na huduma zinazotolewa na taasisi hizo;
9. Kuongeza ushiriki na uwekezaji wa Sekta Binafsi katika sekta ya Nishati;
10. Kuhakikisha ushiriki wa wazawa katika shughuli za mafuta na gesi asilia unaimarika;

11. Kufufua shughuli za utafiti na utafutaji wa mafuta na gesi asilia;
12. Kuongeza matumizi ya nishati ya gesi ya kupikia (LPG) na kwenye magari na viwandani (CNG).
13. **Mheshimiwa Spika**, Vipaumbele vya Wizara katika mwaka 2022/23 pamoja na mambo mengine, vimejikita katika kutekeleza Dira ya Taifa ya Maendeleo ya Mwaka 2025; Mpango wa Tatu wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano (FYDP III), 2021/22 – 2025/26; Ilani ya Uchaguzi ya CCM ya Mwaka 2020; Maagizo ya Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Mhe. Samia Suluhu Hassan aliyoyatoa kwa Wizara kwa nyakati tofauti ikiwa ni pamoja na wakati akihutubia Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania tarehe 22 Aprili, 2021 pamoja na Malengo ya Maendeleo Endelevu (SDGs) 2030 kuhusu Nishati.
14. **Mheshimiwa Spika**, sekta ya nishati ni moja ya mihimili ya uchumi wa nchi na ustawi wa watu wake. Bila umeme wa uhakika na mafuta ya uhakika na ya kutosheleza, shughuli za uzalishaji mali zinazorota, na uchumi unadumaa. Kwa kutambua haya, Serikali katika mwaka ujao wa fedha imeweka vipaumbele vitakavyo hakikisha sekta



ya nishati inahudumia uchumi na maendeleo ya nchi ipasavyo. Miradi yote na mipango na mikakati tutakayo ielezea hapa inatupeleka kwenye safari ya uchumi imara unaonufaisha Watanzania wote.

15. **Mheshimiwa Spika**, katika kutekeleza vipaumbele hivi, napenda sasa kufafanua miradi pamoja na majukumu mengine yaliyopangwa kutekelezwa kwa mwaka 2022/23 kwa kila Sekta Ndogo.

(i) **Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji wa Julius Nyerere Hydro Power Project (JNHPP) – MW 2,115**

16. **Mheshimiwa Spika**, Pamoja na kazi nyingine za kiufundi zilizopangwa kufanywa, katika mwaka ujao wa fedha Serikali itaongeza umahiri na weledi kwenye usimamizi wa mradi ili kuhakikisha kwamba unamalizika ukiwa katika usalama na viwango stahili na malengo yake yanatimia. Jumla ya **Shilingi trilioni 1.44** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya kutekeleza kazi mbalimbali kwenye mradi.

**(ii) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Gesi Asilia wa Kinyerezi I Extension – MW 185**

17. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu, ambao utagharimu **Dola za Marekani milioni 188** hadi kukamilika kwake, umetengewa **Shilingi bilioni 35** kwa ajili ya kazi za kukamilisha.

**(iii) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji wa Rusumo – MW 80**

18. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu wa nchi tatu, utaongeza uzalishaji wa umeme nchini kwa megawati 27. Tutakamilisha mradi huu katika mwaka ujao wa fedha ambapo tumetenga shilingi bilioni 9.94 kwa ajili hiyo.

19. **Mheshimiwa Spika**, pia ipo miradi iliyopo katika hatua mbalimbali za utekelezaji kama ifuatavyo:

**(i) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji wa Ruhudji – MW 358**

20. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu, ambao hadi kukamilika utagharimu **Dola za Marekani milioni 407.4**, umezungumzwa kwa

muda mrefu. Katika mwaka ujao wa fedha tumetenga shilingi bilioni 15 kwa ajili ya kazi mbalimbali kabla ya kuanza ujenzi wa mradi.

**(ii) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji wa Kakono – MW 87**

21. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu utagharimu **Dola za Marekani milioni 287.6** hadi kukamilika kwake. Katika mwaka ujao wa fedha, Serikali itakamilisha taratibu za upatikanaji wa fedha za utekelezaji wa mradi. Jumla ya **Shilingi milioni 150** zimetengwa kwa ajili ya utekelezaji wa kazi hizo.

**(iii) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji wa Rumakali – MW 222** unaogharimu **Dola za Marekani milioni 388.22** na umetengewa **Shilingi bilioni 8** kwa ajili ya kukamilisha kazi mbalimbali kabla ya kuanza taratibu za kumpata Mkandarasi wa ujenzi wa mradi.

**(iv) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji wa Malagarasi – MW 49.5**

22. **Mheshimiwa Spika**, kwa mara ya kwanza katika historia ya nchi yetu, sio tu kwamba umeme wa Gridi ya Taifa utafika Kigoma, bali pia umeme unaoingia kwenye Gridi ya Taifa utazalishwa Kigoma. Fedha

**Dola za Marekani milioni 144.14** za ujenzi wa mradi zimepatikana. Taratibu za kuwapata Wakandarasi wa ujenzi wa mradi zimefikia ukingoni. Jumla ya **Shilingi bilioni 13.97** fedha za nje zimetengwa kwa ajili ya kazi za awali.

**(v) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji wa Kikonge – MW 300**

23. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu una sehemu tatu: umwagiliaji, utalii na uzalishaji wa umeme, na utagharimu **Dola za Marekani milioni 795.4**. Mwaka ujao wa fedha tumetenga **shilingi bilioni 1.45** ili kukamilisha Tathmini ya Athari za Mazingira ili kukamilisha taratibu za kupata fedha za utekelezaji wa mradi.

**(vi) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Gesi Asilia wa Mtwara – MW 300**

24. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imedhamiria kuzalisha umeme wa megawati 300 Mtwara kwa kutumia gesi asilia ili kuendeleza uchumi wa mkoa ya Kusini. Gharama za mradi zinakadiriwa kuwa **Dola za Marekani milioni 421.1**. Fedha za kutekeleza mradi zimepatikana kutoka Serikali ya Japan. Pia tutajenga njia ya kusafirisha umeme

utakaozalishwa hadi Somanga Fungu mkoani Lindi. Tumetenga **shilingi milioni 600** kwa ajili ya kuanza kazi za awali.

**(vii) Katika mwaka ujao wa fedha tutaanza ujenzi wa mradi wa Kuzalisha Umeme Jua wa Shinyanga – MW 150** unaogharimu Euro **Milioni 115.30**. Tumetenga **Shilingi Bilioni 9.55** fedha za nje kwa ajili ya kuanza ujenzi wa kituo cha kuzalisha umeme jua **MW 50**; na kukamilisha taratibu za ufadhili wa awamu ya pili ya **MW 100**.

**(viii) Katika mwaka ujao wa fedha tumepanga pia kukarabati Mitambo katika Kituo cha Kuzalisha Umeme cha Hale** ili kizalishe kwa uwezo wake wa MW 21 badala ya **MW 10.5** zinazozalishwa kwa sasa. Tumetenga **Shilingi bilioni 10.25** kwa ajili hiyo.

25. **Mheshimiwa Spika**, kuzalisha umeme ni jambo moja lakini kuusafirisha hadi kwenye maeneo ya watumiaji ni jambo lingine. Katika mwaka 2022/23, tutatekeleza miradi ya usafirishaji umeme ambayo ipo katika hatua mbalimbali kwa sasa. Miradi hiyo ni kama ifuatavyo:-

(i) ***Julius Nyerere Hydro Power Plant hadi Chalinze – kV 400***

26. ***Mheshimiwa Spika***, mradi huu ambao utagharimu **Dola za Marekani milioni 51.4** na **Shilingi bilioni 31.9** upo katika hatua za utekelezaji ambapo kazi zilizopangwa ni kuendelea na ujenzi wa mradi ambapo jumla ya **Shilingi bilioni 180.00** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya kazi hiyo.

(ii) ***Mradi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 400 kutoka Singida – Arusha – Namanga***

27. ***Mheshimiwa Spika***, kazi zitakazofanyika ni pamoja na: kukamilisha ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme kutoka Arusha hadi Namanga; na kukamilisha ujenzi wa kituo cha kupoza umeme cha Lemugur, Arusha ambapo gharama ya mradi hadi unakamilika ni **Dola za Marekani milioni 258.82**. Katika mwaka 2022/23, jumla ya **Shilingi bilioni 7.65** fedha za nje zimetengwa kwa ajili ya kutekeleza kazi hizo.

**(iii) Mradi wa Njia ya Kusafirisha Umeme wa Msongo wa kV 220 ya Geita – Nyakanazi**

28. **Mheshimiwa Spika**, Gharama ya mradi huu hadi unakamilika ni **Euro milioni 45** ambapo kazi zitakazotekelezwa ni: kukamilisha ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme kutoka Geita hadi Nyakanazi; kukamilisha ujenzi wa kituo cha kupoza umeme cha Nyakanazi na upanuzi wa kituo cha kupoza umeme cha Geita; na kuendelea na kazi ya usambazaji umeme katika vijiji/mitaa inayopitiwa na mradi. Jumla ya **Shilingi bilioni 6.53** zimetengwa katika mwaka 2022/23 kwa ajili ya utekelezaji wa kazi hizo.

**(iv) Mradi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 220 Rusumo – Nyakanazi** ambapo kazi zitakazotekelezwa ni: kukamilisha ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme kutoka Rusumo hadi Nyakanazi ambapo fedha za ndani **Shilingi bilioni 3.30** zimetengwa kwa ajili hiyo.

**(v) Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 400 kutoka Nyakanazi hadi Kigoma** unaogharimu **Dola za Marekani milioni 35**. Mradi huu ambao unapeleka

umeme wa Gridi mkoani Kigoma upo tayari kwenye utekelezaji. Katika mwaka 2022/23, jumla ya **Shilingi bilioni 7.14** zimetengwa kwa ajili ya kuendelea kazi mbalimbali za utekelezaji wake.

**(vi) Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 33 kutoka Nyakanazi - Kakonko- Kasulu - Kigoma**

Katika mwaka ujao wa fedha, Serikali itakamilisha mradi huu ambao pia utafikisha umeme wa Gridi katika mkoa wa Kigoma kabla ya mwezi Oktoba mwaka huu.

**(vii) Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 400 kutoka Iringa – Mbeya – Tunduma hadi Sumbawanga**

**29. Mheshimiwa Spika,** Gharama za mradi huu ni **Dola za Marekani milioni 595.** Fedha hizi zimepatikana. Kwa mwaka 2022/23 zimetengwa **Shilingi bilioni 34.71** kwa ajili ya kazi za awali za utekelezaji ikiwemo ujenzi wa vituo vya kupozea umeme (Risada, Mbeya, Tunduma na Sumbawanga) fedha za ndani na nje zimetengwa ili kutekeleza kazi hizo.



**(viii) Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 220 kwa ajili ya Uendeshaji wa Treni ya Umeme (Standard Gauge Railway – SGR)** ambapo TANESCO kwa kushirikiana na TRC itaendelea kuhakikisha miundombinu ya umeme msongo wa **kV 220** yenye urefu kwa kilomita 415 inakamilika.

**(ix) Mradi wa Ukarabati na Uboreshaji wa Gridi ya Taifa (Grid Rehabilitation and Upgrading)**

**30. Mheshimiwa Spika,** Mradi huu ambao unalenga kuimarisha Gridi ya Taifa kwa kukarabati na kuboresha vituo vya kupoza umeme katika maeneo mbalimbali nchini utaanza kutekelezwa katika mwaka ujao wa fedha ambapo jumla ya **Shilingi bilioni 8.43** zimetengwa kwa ajili hiyo.

**(i) Chalinze – Kinyerezi kV 400**

**31. Mheshimiwa Spika,** Gharama za mradi huu ni **Dola za Marekani milioni 42.882** kwa upande wa njia ya kusafirisha umeme na **Dola za Marekani milioni 71.4** kwa upande wa kituo cha kupoza umeme.

**Shilingi bilioni 40.00** zimetengwa kwa ajili ya kulipa fidia na kuanza ujenzi.

**(ii) Chalinze - Dodoma na Chalinze - Segera kV 400**

32. **Mheshimiwa Spika**, Miradi hii kwa ujumla itagharimu **Dola za Marekani milioni 285.02** ambazo zinajumuisha ujenzi wa njia za kusafirisha umeme na ujenzi wa vituo vya kupoza umeme. **Shilingi milioni 225.00** zimetengwa kwa ajili ya kazi za awali na ukamilishaji wa taratibu za ufadhili wa mradi.

**(iii) Chalinze – Bagamoyo na Segera - Tanga kV 220**

utakaogharimu jumla ya **Dola za Marekani milioni 163.21** ambapo jumla ya **Shilingi milioni 50.00** zimetengwa kwa ajili ya kuratibu shughuli za awali za utekelezaji wa mradi.

**(iv) Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 400 kutoka Sumbawanga hadi Kigoma kupitia Mpanda, na Kituo cha Kupoza Umeme Mpanda**

33. **Mheshimwa Spika**, mradi huu pia unapeleka umeme wa Gridi ya Taifa kwenye mikoa ya Katavi na Kigoma. Gharama za mradi huu ni

**Dola za Marekani milioni 200.4** kwa upande wa njia ya kusafirisha umeme, na **Dola za Marekani milioni 50** kwa upande wa kituo cha kupoza umeme. AFDB imeonyesha niā ya kugharamia mradi huu. Katika mwaka ujao wa fedha, taratibu za kukamilisha ufadhili zitafanyika, kazi za awali kukamilisha mradi zitafanyika.

**(v) Mradi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 400 kutoka Somanga Fungu hadi Mkuranga** utakaogharimu **Dola za Marekani milioni 150** ambapo Serikali kupitia TANESCO imetenga jumla ya **Shilingi bilioni 4.85** kwa ajili ya kulipa fidia na kumtafuta Mshauri Mwelekezi kwa ajili ya kuhuisha Upembuzi Yakiniifu wa mradi.

**(vi) Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 220 na Kituo cha Kupoza Umeme katika Mkoa wa Simiyu** unaogharimu **Shilingi bilioni 75** ambao umetengewa **Shilingi milioni 725.00** kwa ajili ya kazi za awali ikiwemo kulipa fidia wananchi watakaopitiwa na njia ya umeme.

**(vii) Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 220 kutoka Benaco hadi Kyaka na Ujenzi wa Kituo cha**

***Kupoza Umeme cha Benaco na Upanuzi wa Kituo cha  
Kupoza Umeme cha Kyaka.***

34. ***Mheshimiwa Spika***, mradi huu unatekeleza dhamira yetu ya kupeleka umeme wa Gridi ya Taifa Kagera. Gharama ya mradi inakadiriwa kuwa **Dola za Marekani milioni 119.4** ambapo katika mwaka 2022/23 kazi zitakazofanyika ni pamoja na: kukamilisha Tathmini ya Mazingira na Jamii; kuandaa zabuni; kufanya usanifu wa mradi; kumpata Mkandarasi wa mradi na kuanza ujenzi wa mradi.

***(viii) Mradi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 132  
kutoka Tabora hadi Urambo na kutoka Urambo Tabora  
hadi Kidahwe mkoani Kigoma.***

35. ***Mheshimiwa Spika***, mradi huu pia una dhamira ya kupeleka umeme wa Gridi mkoani Kigoma na utagharimu shilingi bilioni 69.7. Katika awamu ya kwanza, Serikali imetenga shilingi bilioni 25 kwa ajili ya kupeleka umeme wa uhakika wa msongo mkubwa Urambo, kukamilisha Kituo cha kupokea umeme Urambo na kulipa fidia kwa wananchi waliopitiwa na njia ya umeme.

**(ix) Mradi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 132  
kutoka Tabora hadi Katavi kupitia Ipole na Inyonga**

36. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu pia utapeleka umeme wa Gridi ya Taifa mkoani Katavi. Utekelezaji wake, ambao utahusisha ujenzi wa njia ya umeme na vituo vya kupozea umeme Ipole na Inyonga, umekwishaanza. Katika mwaka ujao wa fedha Serikali imetenga **shilingi bilioni 124** kwa ajili ya kuukamilisha. Fedha hizi zinajumuisha malipo ya fidia kwa wananchi.

**(x) Mradi wa Kuboresha Mfumo wa Usambazaji Umeme  
katika Jiji la Dodoma**

37. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu utakaogharimu **Dola za Marekani milioni 167.7** unadhamiria kuimarisha upatikanaji wa umeme wa uhakika kwenye makao makuu ya nchi. Katika mwaka ujao wa fedha tumetenga jumla ya **Shilingi bilioni 6.57** kwa ajili ya kazi za maandalizi ya utekelezaji wa mradi.

**(xi) Mradi wa Kuimarisha Gridi ya Taifa (National Grid Stabilization Project)**

**38. Mheshimiwa Spika,** Serikali imetafuta muarubaini wa kadhia ya kukatika katika kwa umeme ambako kwa sehemu kubwa kunatokana na uchakavu na kutotosheleza kwa miundo mbinu ya usafirishaji na usambazaji wa umeme. Tumekuja na Mradi Kabambe wa kuimarisha Gridi ya Taifa. Mradi huu unahusu maeneo ya utekelezaji: -

- (i) Kununua na kufunga mashineumba (*transformers*) 6,000;
- (ii) Kununua na kusimika nguzo za njia za kusafirisha umeme 380,000;
- (iii) Kununua na kufunga nyaya zenye urefu wa kilomita 46,200;
- (iv) Kununua na kufunga mita za Luku 700,000;
- (v) Kujenga vituo vya kupooza umeme (*grid substations*) 14 za 220/33kV na 132/33Kv;
- (vi) Kununua na kufunga mashineumba kubwa (*power transformers*) 27 za size ya 50MVA, 60MVA, 90MVA na 120 MVA;

(vii) Kujenga njia za kusafirisha umeme za urefu wa kilomita 948 za msongo wa kV 132 na kV 220.

Utekelezaji wa Mradi huu unatarajiwa kukamilika katika kipindi cha miaka minne na unakadiriwa kugharimu **Dola za Marekani bilioni 1.9** sawa na takriban **Shilingi trilioni 4.420**. Katika mwaka ujao wa fedha jumla ya **Shilingi bilioni 500.00** zimetengwa kwa ajili ya kuanza kazi hizo **Kielelezo Na. 17** ni mchanganuo wa mradi huo.

## **MIRADI YA NISHATI VIJIJINI**

39. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2022/23, Serikali kupitia Wakala wa Nishati Vijijini (REA) itaendelea kutekeleza miradi ya kusambaza nishati bora vijijini na kuhamasisha matumizi ya nishati hiyo. Aidha, Serikali itakamilisha kupeleka umeme katika vijiji vyote Tanzania Bara na kuanza kutekeleza mradi maalum wa kupeleka umeme katika vitongoji vyote.

## **WARATIBU WA MRADI WA REA**

40. **Mheshimiwa Spika**, katika kuimarisha usimamizi wa miradi ya kupeleka umeme vijijini na kurahisisha upatikanaji wa taarifa za maendeleo ya miradi hiyo, kwa mwaka ujao wa fedha, Serikali kupitia

REA itaajiri waratibu wa miradi ya umeme vijijini kwa kila jimbo. Waratibu hao watakuwa kiungo cha mawasiliano na taarifa kati ya Wabunge, viongozi wa kisiasa, wakandarasi, REA na wadau wengine. Kwa kushirikiana na TANESCO, waratibu hawa watakuwa na wajibu wa kutoa taarifa za mara kwa mara kwa viongozi ikiwemo Wabunge kuhusu maendeleo ya miradi.

## **BEI ZA KUUNGANISHIWA UMEME**

41. ***Mheshimiwa Spika***, kumekuwa na kilio cha muda mrefu cha wananchi wanaoishi katika maeneo ya mijini yenye sifa zinazolingana na vijiji huku wakilipa bei ya kuunganishiwa umeme ya mijini. Serikali imesikia kilio chao na tayari tumeunda timu inayojumuisha Wizara ya Nishati, TANESCO na REA. Timu hii itazunguka katika miji yote na kuyabaini maeneo hayo kwa kuwashirikisha Waheshimiwa Wabunge wa maeneo husika. Maeneo yatakayobainishwa na timu hiyo yatajumuishwa kwenye bei ya vijiji, yaani shilingi 27,000. Zoezi hili litafanyika nchi nzima na kukamilishwa ndani ya miezi sita.



## MIRADI ITAKAYOTEKELEZWA NA REA 2022/2023

(i) ***Mradi wa Kusambaza Umeme Vijijini Awamu ya Tatu***  
***Mzunguko wa Pili***

42. ***Mheshimiwa Spika***, Mradi huu unalenga kufikisha umeme katika vijiji vyote ambavyo havijafikiwa na umeme. Jumla ya vijiji vitakavyofikiwa na mradi ni **3,917** na kupelekea vijiji vyote **12,345** vya Tanzania Bara kuwa vimefikiwa na huduma za umeme. Kwa sasa wakandarasi wameshaagizwa kufanya tathmini ya kupeleka umeme katika vijiji hivyo vilivyokosekana kwenye wigo wa awali wa mradi.
43. ***Mheshimiwa Spika***, kumekuwepo malalamiko ambayo yana mashiko, kwamba umeme unaofika vijijini unawafikia wakazi wachache. Serikali imesikia kilio hicho na sasa ipo katika hatua za mwisho za kupata fedha zaidi kwa ajili ya kuongeza kilomita mbili kwa kila kijiji tofauti na wigo wa sasa wa kilomita moja, ili kuwezesha wengi kupata umeme.
44. ***Mheshimiwa Spika***, Gharama za mradi ni **Shilingi Bilioni 1,240** na wigo wa awali utatekelezwa kwa kipindi cha miezi 18. Katika

Mwaka 2022/23, kiasi cha **Shilingi Bilioni 164.54** kitatumika ikiwemo kugharamia nyongeza ya wigo wa mradi.

***(ii) Mradi wa Kusambaza Umeme katika Vitongoji – (Hamlet Electrification Project – HEP)***

45. ***Mheshimiwa Spika***, Baada ya kila kijiji sasa kuwa na mradi wa umeme, Serikali imeandaa mradi wa kupeleka umeme kwenye vitongoji vyote nchini. Tanzania ina jumla ya vitongoji **64,760** na kati ya hivyo 37,610 bado havijafikiwa na umeme. Gharama ya mradi huu inakadiriwa kuwa **Shilingi trilioni 6.5**. Katika Mwaka 2022/23, Serikali imetenga **Shilingi Bilioni 140.00** kwa ajili ya utambuzi wa wigo halisi wa mradi na kuanza kazi ya utekelezaji wa mradi kwa awamu.

***(iii) Mradi wa Ujazilizi Mzunguko wa 2B***

46. ***Mheshimiwa Spika***, Mradi huu utahusisha ujenzi wa njia za usambazaji umeme zenye urefu wa kilomita 4,246 za msongo mdogo, ufungaji wa mashine umba 1,277 na kuunga wateja wa awali 95,334 katika vitongoji 1,686 katika mikoa ya Arusha, Geita, Kagera,

Katavi, Kigoma, Lindi, Morogoro, Njombe, Simiyu na Songwe. Gharama za Mradi ni **Shilingi Bilioni 227**. Katika Mwaka 2022/23, kiasi kitakachotumika ni **Shilingi Bilioni 24.08**.

**(iv) Mradi wa Ujazilizi Mzunguko wa 2C**

**47. Mheshimiwa Spika**, kazi zitakazofanyika ni ujenzi wa njia za kusambaza umeme msongo mdogo wenye urefu wa kilomita 6,562, kufunga mashineumba 1,932 na kuunganisha wateja wa awali 131,719 katika vitongoji 1,752 katika mikoa ya Iringa, Manyara, Mara, Mtwara, Rukwa na Ruvuma. Gharama ya mradi ni **Shilingi Bilioni 100**. Katika Mwaka 2022/23, kiasi kilichotengwa ni **Shilingi Bilioni 31.10**.

**(v) Mradi wa Ujenzi wa Kituo cha Kupoza Umeme Ifakara (220/33kV, 1 X 20MVA) na Ujenzi wa Miundombinu ya Usambazaji Umeme**

**48. Mheshimiwa Spika**, Mradi huu unahusisha ujenzi wa kituo cha kupoza umeme cha Ifakara ujenzi wa kilomita 299 za njia za msongo wa kati na mdogo, ufungwaji wa mashineumba 26 na

kuunganisha vijiji 8 na vitongoji 7 katika Wilaya za Kilombero na Ulanga. Gharama ya mradi ni **Shilingi Bilioni 23.62** na kwa Mwaka 2022/23, kiasi cha **Shilingi Bilioni 2.00** zimetengwa katika kukamilisha mradi huo.

**(vi) Mradi wa Kusambaza Umeme Maeneo ya Vijiji-Miji  
Awamu ya Pili (Peri-Urban)**

**49. Mheshimiwa Spika,** kazi zitakazofanyika ni kupeleka umeme katika maeneo 153 pembezoni mwa majiji ya Arusha, Dodoma na Mwanza kwa kujenga njia za kusambaza umeme zenye urefu wa kilomita 751 za msongo wa kati na mdogo, ufungaji mashineumba 143 na kuunga wateja wa awali 16,328 kwa gharama ya **Shilingi Bilioni 31.33**.

**(vii) Mradi wa Kufunga Mifumo ya Umeme Jua katika Taasisi  
za Umma katika Wilaya Nane (Sustainable Solar Market  
Packages Phase II – SSMP)**

**50. Mheshimiwa Spika,** mradi wa *Sustainable Solar Market Packages* ni mradi unaoendelea kutekelezwa ambapo unahusisha ufungaji wa mifumo ya kuzalisha umeme jua katika Taasisi za Umma

pamoja na kaya katika Wilaya za Biharamulo, Bukombe, Chato, Kasulu, Kibondo, Namtumbo, Tunduru na Sikonge. Kazi zilizopangwa kufanyika ni kufunga mifumo ya umeme jua katika Wilaya zilizosalia za Bukombe na Biharamulo. Kiasi kitakachotumika katika Mwaka 2022/23 ni **Shilingi Bilioni 1.50** kutoka Serikali ya Tanzania.

***(viii) Mradi wa Kupeleka Umeme kwenye Vijiji katika Visiwa na Maeneo Yaliyo Mbali na Gridi ya Taifa***

**51. Mheshimiwa Spika,** mradi huu unahusisha ujenzi wa miradi midogo midogo (*mini grids*) ili kuzalisha na kusambaza umeme kutokana na vyanzo vya nishati jadidifu kama vile jua, upepo, maporomoko madogo ya maji pamoja na tungamotaka katika maeneo mbalimbali yaliyo mbali na Gridi ya Taifa. Mradi utahusisha ufungaji wa mifumo ya umeme katika vijiji 35 vilivyopo katika visiwa 47 katika Bahari ya Hindi, Ziwa Victoria, Tanganyika na Nyasa na Delta ya Rufiji. Gharama ya mradi ni **Shilingi Bilioni 54.48**. Katika Mwaka 2022/23, kiasi kilichotengwa ni **Shilingi Bilioni 20.00** kutoka Serikali ya Tanzania.

**(ix) Mradi wa Kuwezesha Upatikanaji wa Nishati Bora ya Kupikia Vijijini - Support to Clean Energy for Cooking in Rural Areas**

**52. Mheshimiwa Spika,** Asilimia 89 ya kaya hapa nchini hutumia kuni na mkaa kama chanzo kikuu cha nishati ya kupikia. Jambo hili husababisha uharibifu wa mazingira na afya za watu.

**53. Mheshimiwa Spika,** katika mwaka 2022/23, Serikali itatekeleza mipango, mikakati na miradi ya matumizi ya nishati safi na salama ya kupikia hasa maeneo ya Vijijini. Kwa ajili hiyo, tumetenga **Shilingi Milioni 500** ili kufanya kampeni kubwa ya kuhamasisha matumizi ya nishati bora ya kupikia pamoja na tafiti za kubaini nishati, mfumo sahihi na vivutio vya kusambaza nishati hiyo kwa maeneo ya vijijini.

**54. Mheshimiwa Spika,** Vilevile katika mwaka wa fedha 2022/23 Serikali imepanga kutumia **Shilingi Bilioni 10.00** kutekeleza mradi wa kupeleka na kusambaza gesi asilia katika makazi ya wananchi walio katika mkuza wa bomba kuu la gesi katika mikoa ya Mtwara, Lindi na Pwani. Mradi huu kwa maeneo ya vijijini ambao ni wa kwanza hapa nchini utakuwa wa majaribio. Serikali kupitia Wakala wa Nishati Vijijini itaendelea kutoa ruzuku kwa Shirika la Maendeleo ya Petroli

na wadau wengine ili kupanua huduma hizo katika maeneo mengi zaidi.

**(x) Mradi wa Kuwezesha Ujenzi wa Vituo Vidogo vya Kusambaza Bidhaa za Petroli Vijijini kwa Njia ya Mkopo Nafuu – Credit Line Facility**

**55. Mheshimiwa Spika,** Watanzania wengi vijijini wanalipa fedha nyingi zaidi kununua nishati ya mafuta, ambayo pia sio safi na salama. Kutibu kadhia hiyo, Serikali imebuni mradi wa uwezesaji na uendelezaji wa vituo vidogo vya bidhaa za petroli kwa maeneo ya vijijini ambayo hayana vituo vya mafuta kwa njia ya mkopo nafuu. Mradi huu ni mpya na kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na kuandaa wigo wa mradi, kutangaza zabuni na kuwapata waendelezaji wadogo wadogo wa vituo vya mafuta vijijini ili kuanza ujenzi wa vituo hivyo. Katika Mwaka 2022/23, Serikali imepanga kutumia **Shilingi Bilioni 2.00** kutekeleza mradi huu. Mradi huu ni wa majaribio katika jitihada za kutafuta mbinu bora zaidi za kusambaza nishati ya mafuta salama na kwa bei nafuu vijijini.

**(xi) Mpango wa Kuimarisha Vyanzo vya Mapato ya  
Kugharamia Miradi ya Nishati Vijijini**

**56. Mheshimiwa Spika,** Pamoja na mafanikio makubwa yaliyopatikana katika kupeleka umeme vijijini, bado vitongoji 37,610 kati ya vitongoji 64,760 nchini, havijafikiwa na umeme. Baada ya kufanya tathmini ya mahitaji ya fedha, imebainika kuwa jumla ya **Shilingi trilioni 6.50** zitahitajika kuwezesha kupeleka umeme katika vitongoji hivyo.

**57. Mheshimiwa Spika,** kwa kuzingatia mwenendo wa bajeti kila mwaka ya kupeleka umeme vijijini, itachukua zaidi ya miaka 15 kufikisha umeme katika vitongoji vilivyosalia. Kwa muktadha huo, Serikali itahakikisha rasilimali fedha inapatikana ili kufikisha umeme katika vitongoji vyote.

**58. Mheshimiwa Spika,** ili kufikia azma hiyo, Serikali imeandaa Mpango Maalumu utakaowezesha kuongeza fedha zinazolingia katika Mfuko wa Nishati Vijijini kwa lengo la kuwezesha utekelezaji wa miradi mikubwa ya nishati vijijini kwa muda mfupi. Mpango huo unahusisha



kupata vyanzo vipya vya mapato pamoja na kuongeza michango kutoka kwa Washirika wa Maendeleo. Aidha, katika mwaka 2022/23, Wizara kwa kushirikiana na Wizara ya Fedha na Mipango, itaangalia uwezekano wa kupata wakandarasi watakaoweza upatikanaji wa fedha pamoja na utekelezaji wa miradi kwa kutumia mfumo ujulikanao kama “*Engineering, Procurement, Construction Plus Financing* (EPC+F).

**59. Mheshimiwa Spika,** Katika mwaka wa fedha 2022/23 Serikali imepanga kutumia **Shilingi Milioni 500.00** ili kubuni, kuanzisha, uandaa na kutekeleza mikakati na mipango ya upatikanaji wa fedha za kutosha za kutekeleza miradi ya nishati vijijini kwa muda mfupi.

## **MIRADI MINGINE YA REA**

**60. Mheshimiwa Spika,** miradi mingine itakayotekelezwa ni Mradi wa Kuwezesha Waendelezaji Binafsi wa Miradi ya Nishati katika Maeneo ambayo Hayajafikiwa na Gridi ya Taifa; Mradi wa Kupeleka Umeme katika Maeneo ya Wachimbaji Wadogo wa Madini, Viwanda na Kilimo; na Mradi wa Kupeleka Umeme katika Miradi ya Shule Vijijini pamoja na Mahakama za Mwanzo. Gharama za kutekeleza Miradi hii,

fedha zilizotengwa katika mwaka 2022/23 na kazi zitakazotekelezwa ni kama inavyooneka katika sehemu ya D3 ya Hotuba yangu.

## **UENDELEZAJI WA RASILIMALI YA JOTOARDHI**

- 61. Mheshimiwa Spika,** katika Mwaka 2022/23, Serikali itaharakisha maandalizi ya uzalishaji wa umeme kwa kutumia rasilimali ya jotoardhi ambapo miradi minne ya Ngozi (Mbeya), Songwe (Songwe), Kiajo-Mbaka (Songwe) na Natron (Arusha), yenye uwezo wa kuzalisha takriban Megawati 200, itafanyiwa kazi. Jumla ya shilingi bilioni 5.18 zimetengwa kwa ajili ya kazi mbalimbali za maandalizi.
- 62. Mheshimiwa Spika,** vilevile, Serikali imetenga kiasi cha **Dola za Marekani milioni 5.04** sawa na takriban **Shilingi bilioni 11.71** kwa ajili ya utekelezaji wa Mpango wa Kitaifa wa Matumizi Bora ya Nishati (*The National Energy Efficiency Action Plan*) unaolenga kutoa mwongozo wa utekelezaji wa masuala ya matumizi sahihi ya nishati katika sekta za uzalishaji na matumizi bora ya nishati majumbani na katika taasisi mbalimbali.

## SEKTA NDOGO YA MAFUTA NA GESI ASILIA

**63. Mheshimiwa Spika,** kwa miaka mingi, imekuwa ni azma ya nchi yetu kuingia kwenye uchumi wa gesi ambao utakuza mapato ya serikali na kuwanufaisha wananchi. Katika mwaka ujao wa fedha, Serikali itachukua hatua madhubuti kuharakisha azma hiyo. Hatua zitakazochukuliwa katika mwaka 2022/23 kuhusu uendelezaji wa Sekta hii ni kama ifuatavyo:

**(i) Udhibiti wa Shughuli za Mkondo wa Juu wa Mafuta na Gesi Asilia**

**64. Mheshimiwa Spika,** kwa mwaka 2022/23 Serikali kupitia PURA itasimamia uchorongaji wa visima mbalimbali vya gesi na mafuta hapa nchini na kufanya ukaguzi katika maeneo yote ya utafutaji na uzalishaji wa gesi asilia nchini. Lengo la kazi hizi ni kuhakikisha sheria na mikataba husika inazingatiwa.

**65. Mheshimiwa Spika,** Serikali kupitia PURA itashamirisha shughuli za utafiti, utafutaji na uendelezaji wa mafuta na gesi. Kwa

ajili hiyo, itanza maandalizi ya kunadi vitalu vilivyo wazi katika maeneo ya nchi kavu na baharini kwa kutumia mikataba maalum. Vilevile, Serikali kupitia PURA itaandaa ramani ya kidijitali yenye taarifa za utafutaji, uendelezaji na uzalishaji wa mafuta na gesi asilia nchini (*Interactive Digital Petroleum Activities Map*) ili kuongeza wigo wa utekelezaji wa shughuli za mkondo wa juu wa petroli nchini. **Shilingi bilioni 1.69** zimetengwa kwa ajili ya kazi hizi.

## **MIRADI YA UTAFUJAJI WA MAFUTA NA GESI ASILIA KATIKA VITALU VYA KIMKAKATI**

**66. Mheshimiwa Spika**, Serikali ilitenga vitalu vya mafuta na gesi vya kimkakati kwa ajili ya kuipatia TPDC ili kuijengea uwezo na uzoefu. Vitalu hivyo ni Mnazi Bay Kaskazini, Eyasi-Wembere, Songosongo Magharibi. Ziwa Tanganyika na 4/1B na 4/1C. Katika mwaka wa fedha wa 2022/23, Serikali imetenga kiasi kwa shilingi bilioni 102.167 kwa ajili ya kazi mbalimbali za maandalizi ya uchimbaji wa gesi na mafuta kwenye vitalu hivyo. Serikali, kupitia TPDC, pia itaharakisha mchakato wa kuwapata wabia kutoka sekta binafsi ili kushirikiana na TPDC kuendeleza vitalu hivyo.

67. **Mheshimiwa Spika**, pia vipo vitalu vinavyoendeshwa na sekta binafsi ambavyo vinazalisha gesi au vimeonyesha dalili kubwa ya kuwa na gesi. Vitalu hivyo ni Ruvu, Ruvuma, Songosongo, Mnazi Bay, Kilosa-Kilombero na Vitalu Namba 1, 2 na 4. Katika mwaka 2022/23, Serikali kupitia PURA na TPDC itasimamia kuhakikisha kwamba waendeshaji wa vitalu hivi wanaviendeleza kwa mujibu wa ratiba za kwenye mikataba ili kuongeza uzalishaji wa gesi nchini.

**(i) Mradi wa Kuchakata na Kusindika Gesi Asilia kuwa Kimiminika (Liquefied Natural Gas – LNG)**

68. **Mheshimiwa Spika**, Imekuwa ni ndoto ya nchi yetu kwa miaka zaidi ya kumi sasa kuchakata gesi nyingi iliyogunduliwa kwenye Bahari Kuu, kwa ajili ya mauzo nje ya nchi na matumizi ya ndani. Mazungumzo kati ya Serikali na Makampuni ya Mafuta na Gesi (IOCs) yamekuwa yakikwama mara kwa mara.

69. **Mheshimiwa Spika**, Napenda kutoa taarifa kwa Bunge lako tukufu kwamba hatua ya kwanza na muhimu ya mazungumzo kati ya Serikali na Makampuni ya Gesi na Mafuta kuhusu Mradi wa Kuchakata na Kusindika Gesi (LNG) Lindi, imefanikiwa. Baada ya

tarehe 9 Juni 2022, tutakuwa tayari kusaini Mkataba Hodhi (HGA) kati ya Serikali na Makampuni haya. Baada ya hapo, kwa mwaka 2022/23, kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na; kukamilisha mazungumzo ya mwisho ya hatua za utekelezaji wa mradi na hatimaye kushirikiana na makampuni kwenye usanifu wa awali wa kihandisi wa mradi (Pre-FEED), kabla ya hatua ya maamuzi ya mwisho ya uwekezaji.

**(ii) Mpango wa kufanya Eneo la Mradi wa LNG kuwa Ukanda Maalum wa Kiuchumi (Special Economic Zone)**

**70. Mheshimiwa Spika**, kutokana na ukubwa pamoja na manufaa yatakayopatikana katika mradi wa LNG, ikiwemo kuchochea ukuaji wa uchumi katika eneo utakapotekelzwa na kitaifa, Serikali ina mpango wa kuanzisha Ukanda Maalum wa Kiuchumi (*Special Economic Zone*) katika eneo la mradi ambapo maeneo yatatengwa na kuendelezwa kwa ajili ya uwekezaji, uzalishaji na biashara. Hatua hii, pamoja na kuimarisha shughuli za kiuchumi wakati wa utekelezaji wa mradi, pia itawezesha manufaa ya mradi kuendelea kupatikana hata baada ya ukomo wake. Katika mwaka 2022/23, Wizara ya

Nishati kwa kushirikiana na wadau itafanya tathmini ya kufikia azma hiyo.

## MIRADI YA UJENZI WA MIUNDOMBINU YA USAFIRISHAJI NA USAMBAZAJI WA GESI ASILIA

### *(i) Usambazaji wa Gesi Asilia katika Mikoa ya Dar es Salaam na Pwani*

**71. Mheshimiwa Spika**, kwa mwaka 2022/23, Serikali imetenga **Shilingi bilioni 3.89** kwa ajili ya shughuli za usambazaji wa gesi asilia katika maeneo mbalimbali ya makazi na viwanda katika Jiji la Dar es Salaam ili kushamirisha matumizi ya nishati hiyo. Kwa upande wa mkoa wa Pwani, Serikali kupitia TPDC imetenga jumla ya **Shilingi bilioni 5.15** kwa ajili ya ujenzi wa miundombinu ya usambazaji gesi asilia viwandani.

### *(ii) Usambazaji wa Gesi Asilia katika Mkoa wa Lindi*

**72. Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia TPDC itaendelea na ujenzi wa miundombinu ya gesi asilia yenye urefu wa kilomita 10.04 kutoka matoleo ya gesi katika bomba kubwa la kusafirisha gesi hadi eneo la

Mnazi Mmoja ili kuwezesha matumizi ya gesi asilia katika eneo hilo. Kazi za usanifu na ujenzi wa miundombinu hii zinatarajiwa kuanza mwezi Julai, 2022 na kukamilika mwezi Februari, 2023. Serikali kupitia TPDC imetenga jumla ya **Shilingi bilioni 5.49** kwa ajili ya kazi hiyo.

## **MRADI WA VITUO VYA CNG KWA AJILI YA MATUMIZI YA NISHATI MBADALA WA PETROLI NA DISELI KATIKA MAGARI NA MATUMIZI MENGINEYO**

### ***(i) Ujenzi wa Vituo vya CNG Katika Bohari za Mafuta za Serikali Dar es Salaam na Dodoma***

**73. Mheshimiwa Spika,** Serikali kupitia TPDC imepanga kutekeleza mradi wa ujenzi wa vituo vya kujazia gesi asilia kwenye magari katika Bohari Kuu za mafuta za Serikali za Dar es Salaam na Dodoma. Lengo ni kuwezesha magari mengi zaidi ya Serikali na watu binafsi kutumia gesi asilia inayozalishwa nchini. Kwa kuanzia, magari ya Wizara ya Nishati pamoja na Taasisi zilizo chini yake yatawekewa mfumo wa kutumia gesi asilia. Jumla ya **Shilingi bilioni 1** zimetengwa kwa ajili ya utekelezaji kazi za awali za mradi huu.



**(ii) Ujenzi wa Kituo Mama na Vituo Dada vya CNG Katika  
Mikoa ya Dar es Salaam na Pwani**

**74. Mheshimiwa Spika,** Serikali kupitia TPDC imepanga kutekeleza mradi wa ujenzi wa Kituo Mama (*CNG Mother Station*) cha kusindika gesi asilia katika mgandamizo mkubwa kwa ajili ya kuhudumia wateja wa CNG katika magari na pia kusambaza CNG kwenye vituo dada (*CNG Daughter Stations*) vitakavyokuwa mbali na miundombinu ya mabomba ya usambazaji wa gesi asilia. Sambamba na hilo, TPDC itajenga vituo dada vya kupokea na kuhifadhi CNG kwa matumizi ya gesi asilia katika magari, viwandani na nishati ya kupikia. Vituo Dada vitatu vya CNG vitajengwa eneo la Kiwanda cha Madawa cha Kairuki, Kibaha; Hospitali ya Taifa Muhimbili na Soko Kuu la Samaki Feri Magogoni. Jumla ya **Shilingi bilioni 23.2** zimetengwa na TPDC kwa ajili ya utekelezaji wa mradi huu. Vilevile, Serikali inakamilisha makubaliano na makampuni ya sekta binafsi kwa ajili ya ujenzi wa miundombinu ya usambazaji wa gesi asilia.

## MIRADI YA KUSAFIRISHA GESI ASILIA KWENDA NCHI JIRANI

**75. Mheshimiwa Spika**, Serikali ina makubaliano ya awali (MoU) na nchi za Uganda na Kenya kwa ajili ya ujenzi wa mabomba ya kusafirishia gesi asilia kutoka Tanzania kwenda kwenye nchi hizo. Miradi yote ipo katika hatua za awali, ikiwemo matayarisho ya kufanya upembuzi yakinifu. Kwa upande wa mradi wa bomba la kwenda Uganda, Serikali imetenga **shilingi milioni 635** na upande wa bomba la kwenda Kenya **shilingi milioni 656.10** kwa ajili ya kazi mbalimbali za awali.

## MIRADI YA KUSAFIRISHA NA KUHIFADHI MAFUTA

**(i) Mradi wa Bomba la Kusafirisha Mafuta Ghafi kutoka Hoima - Uganda hadi Tanga - Tanzania (East African Crude Oil Pipeline – EACOP)**

**76. Mheshimiwa Spika**, kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na kuendelea kushiriki kwenye uwekezaji wa mtaji katika kampuni; kukamilisha malipo ya fidia kwa wananchi 9,122 wanaopisha mradi; kuendelea kutoa elimu kwa jamii kuhusu utekelezaji wa mradi na fursa zilizopo hususan katika maeneo yanayopitiwa na mradi; na kuanza

shughuli za ujenzi wa mradi. Serikali imetenga jumla ya **Shilingi bilioni 5.50** kwa ajili ya utekelezaji wa mradi huu.

**(ii) Mradi wa Bomba la Kusafirisha Mafuta Safi kutoka Dar es Salaam - Tanzania hadi Ndola – Zambia**

**77. Mheshimiwa Spika**, mradi huu unahusu ujenzi wa bomba la kusafirisha mafuta safi kutoka Dar es Salaam hadi Zambia lenye urefu wa takribani kilomita 1,710 ambalo litatumia mkuza wa Bomba la kusafirisha mafuta ghafi la TAZAMA. Bomba litamilikiwa na Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Serikali ya Zambia. Kazi zitakazofanyika ni: kufanya mapitio ya nyaraka za mradi; kuanza taratibu za kumpata Mshauri Mwelekezi wa kufanya Upembuzi Yakinifu wa mradi pamoja na Tathmini ya Athari kwa Mazingira na Jamii zitokanazo na utekelezaji wa mradi. Jumla ya **Shilingi milioni 500.00** zimetengwa na Serikali kugharamia shughuli hizo.

## **MRADI WA UANZISHWAJI WA HIFADHI YA KIMKAKATI YA MAFUTA (SPR)**

**78. Mheshimiwa Spika,** mradi wa uanzishwaji wa Hifadhi ya Kimkakati ya Mafuta (*Strategic Petroleum Reserve - SPR*) unahusisha uratibu wa uagizaji, uhifadhi na usambazaji wa bidhaa za mafuta kwa kipindi mahsus. Uanzishwaji wa SPR ni muhimu ili kuwezesha usalama na uhakika wa usambazaji mafuta nchini wakati wote. Ushiriki wa Serikali katika kuwezesha kuwepo kwa SPR utawezesha nchi kuwa na akiba ya mafuta muda wote na kuwezesha shughuli za uchumi kutoathiriwa na matukio yanayovuruga mwenendo wa bei za mafuta.

**79. Mheshimiwa Spika,** kama sehemu ya maandalizi, Serikali kupitia TPDC inayo maeneo kwa ajili ya ujenzi wa miundombinu ya uhifadhi mafuta (*tank farms*) katika maeneo ya kimkakati nchini ili kurahisisha usambazaji wa mafuta kwa nyakati zote. Maeneo hayo yapo Kigamboni (Dar es Salaam), Chongoleani (Tanga), Zuzu (Dodoma), Isaka (Shinyanga), Makambako (Njombe), Kibirizi (Kigoma) na Mpanda (Katavi).

**80. *Mheshimiwa Spika***, ili kufanikisha ujenzi wa miundombinu ya SPR ikiwemo maghala na mabomba ya kusafirishia mafuta, Serikali imeendelea kuhusisha Sekta binafsi katika hatua hii ili kuharakisha utekelezaji wa mradi huu muhimu kwa uchumi wa nchi. Kwa sasa kazi mbalimbali zinaendelea ikiwemo kupitia na kuboresha hadidu za rejea za kuwapata wabia wa kimkakati, pamoja na kukamilisha usanifu wa kina wa mradi na kupata mahitaji ya fedha kwa mradi kwa ujumla.

## **KUIWEZESHA TPDC**

**81. *Mheshimiwa Spika***, Serikali itaendelea kuiwezesha TPDC kushiriki kwenye uagizaji mafuta kwa jumla, shughuli ambayo iliacha kuifanya miaka 20 iliyopita. Kupitia Benki Kuu na Wizara ya Fedha na Wizara mama ya Nishati, TPDC itajengewa nguvu ya kimtaji na kitaalam na kupewa kipaumbele kama taasisi ya kimkakati kwa nchi.

## **USHIRIKI WA TPDC KATIKA BIASHARA YA MAFUTA KUPITIA TANOIL**

**8.2 *Mheshimiwa Spika***, Serikali kupitia TPDC inashiriki katika biashara ya usambazaji mafuta kupitia TANOIL (ambayo ni kampuni tanzu ya TPDC). TANOIL itaendelea na uagizaji wa mafuta kwa ujazo usiopungua tani 20,000 kwa mwezi. Ushiriki wa TANOIL umeimarisha

ushiriki wa Serikali na kujenga uwezo wa TPDC na TANOIL katika biashara ya mafuta. Aidha, Ili kuimarisha mtandao wa usambazaji, TPDC kupitia TANOIL itajenga na kukarabati vituo vyake ili kusogeza huduma zake karibu na wananchi. Jumla ya **Shilingi bilioni 2.04** zimetengwa kwa ajili ya kutekeleza kazi hiyo.

**83. Mheshimiwa Spika,** TPDC pia inakusudia kuimarisha miundombinu ya uhifadhi mafuta ili kuwa na hifadhi ya mafuta ya kwake na kupunguza gharama za kukodi matenki (*hospitality*) kutoka makampuni binafsi. Kwa kuanzia, mkakati ni kukarabati Tenki namba 8 lenye uwezo wa tani 45,000 linalomilikiwa na TPDC na lililopo ndani ya hifadhi ya TIPER pamoja na matenki mengine yaliyopo katika eneo la TPDC Kigamboni. Jumla ya **Shilingi bilioni 12.11** zimetengwa na TPDC kwa ajili ya utekelezaji wa mradi. Baada ya ukarabati, Tenki hilo litatumwa na TANOIL.

**84. Mheshimiwa Spika,** katika kutanua wigo wa biashara, TANOIL imepanga kununua maeneo kwa ajili ya ujenzi wa vituo vya mafuta kwa kushirikiana na Halmashauri za Manispaa na Wilaya, pia kuingia ubia na wawekezaji ambao watawekeza katika ujenzi huo. Kwa mpango

huo TANOIL inatarajiwa kuwa na viwanja 50 katika maeneo tofauti nchini. Jumla ya **Shilingi bilioni 2.5** zimetengwa kwa ajili ya kutekeleza kazi hiyo.

## **KUIMARISHA USHIRIKI WA SEKTA BINAFSI KATIKA SEKTA YA NISHATI**

### **(iii) Ushiriki wa Sekta Binafsi katika Sekta Ndogo ya Umeme**

85. **Mheshimiwa Spika**, ipo miradi ya umeme inayoweza kutekelezwa na sekta binafsi kwa manufaa ya umma. Katika mwaka ujao wa fedha, Serikali itaongeza jitihada za kuwezesha ushiriki wa sekta binafsi kwenye uzalishaji wa umeme. Serikali itakamilisha taratibu za kuwapata wawekezaji binafsi kwa ajili ya kutekeleza miradi ya kuzalisha umeme kupitia zabuni kwa miradi ya umeme yenye jumla ya **MW 950** kwa kutumia jua, upepo na makaa ya mawe. Hadi sasa kampuni zilizokidhi vigezo baada ya mchujo zimefanyiwa upekuzi na zipo kwenye majadiliano na Serikali kuhusu mikataba ya kuuziana umeme ambapo utekelezaji utaanza mwaka 2022/23.

86. **Mheshimiwa Spika**, Wizara kwa kushirikiana na TANESCO imeandaa miradi 53 ya umeme yenye sura ya kutekelezwa kupitia Sekta Binafsi. Hadi sasa, miradi saba (7) ya umeme jua, upepo na maporomoko ya maji yenye uwezo wa kuzalisha **MW 597** ilipata wawekezaji wenye nia ya kuiendeleza. Katika mwaka 2022/23, Serikali itaendelea na hatua za utekelezaji wa miradi hiyo. **Kiambatisho Na. 19** ni miradi ya umeme iliyopo katika hatua mbalimbali za utekelezaji kupitia ushiriki wa Sekta Binafsi.

## **KUANDAA NA KUTEKELEZA MIKAKATI NA MIPANGO MBALIMBALI YA UENDELEZAJI WA SEKTA YA NISHATI**

87. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2022/23 Wizara kwa kushirikiana na Wadau, itaandaa na kutekeleza Mikakati/Mipango mbalimbali ya kuendeleza Sekta ya Nishati. Mikakati hiyo ni pamoja na Mkakati wa Nishati Jadidifu (*Renewable Energy Strategy and Roadmap*), Mkakati wa Matumizi Bora ya Nishati na Mpango wa Utekelezaji (*Energy Efficiency Strategy and Its Implementation Action Plan*) na Mkakati wa Tungamotaka (*Biomass Energy Strategy*). Wizara pia itafanya mapitio ya Mpango Kabambe wa Kuendeleza



Sekta Ndogo ya Umeme (*Power System Master Plan*) ili kuhakikisha unaendana na mahitaji ya sasa ya Sekta na pia kutekeleza Mpango Kabambe wa Nishati Vijijini (*Rural Energy Master Plan*) unaohusisha Mpango wa Usambazaji wa Umeme Vijijini pamoja na Mpango wa Nishati Safi ya Kupikia Vijijini.

## **KUIMARISHA UTENDAJI NA UTOAJI WA HUDUMA KWA TAASISI NA WIZARA**

88. **Mheshimiwa Spika**, Wizara inasimamia taasisi muhimu zinazotoa huduma moja kwa moja kwa wananchi na zenye umuhimu katika ufanisi wa shughuli za taasisi na wadau wengine nchini. Utendaji, ufanisi na ueledi wa taasisi hizi ni kipaumbele muhimu cha Serikali katika mwaka ujao wa fedha. Kwa upande wa TPDC, kama nilivyoeleza hapo awali, Serikali italiimarisha shirika hili kwa mtaji na utaalum na kulifanya kuwa Shirika la kimkakati kwa uchumi wa maendeleo ya nchi yetu. Kwa upande wa EWURA, kwa udhibiti mahiri wa sekta hii nyeti, Serikali itasisitiza kuijengea weledi, utaalum na uhuru wa kupata nyenzo za kufanya kazi zake bila hofu wala upendeleo. Kwa upande wa PBPA, Serikali itahakikisha kuwa watendaji wa taasisi hii wanakuwa waadilifu na taasisi inajenga

uwezo wa kuijua vizuri biashara ya mafuta duniani na kutoa ushauri sahihi kwa Serikali kuhusu usalama wa upatikanaji wa mafuta nchini wakati wote. Kwa upande wa PURA, Serikali itaijengea uwezo ili itimize wajibu wake wa kusimamia na kukagua utekelezaji wa mikataba ya mafuta na gesi nchini. Kwa upande REA, Serikali itaiwezesha kwa rasilimali zaidi, lakini pia kuijengea uwezo wa kubuni miradi mbalimbali ya nishati vijijini na uwezo wa kuisimamia na kusimamia wazabuni ili miradi imalizike kwa wakati uliokusudiwa.

89. **Mheshimiwa Spika**, Kwa upande wa TANESCO, Serikali italiwezesha na kulipa nafasi Shirika kuendelea na mageuzi yanayoendela ya kuliimarisha Shirika na kuliwezesha kutoa huduma bora zaidi kwa wateja wake. Katika mwaka ujao wa fedha, Shirika linategemea kuanza utekelezaji wa mradi wa kubadilisha mita za LUKU kwa kuweka mita janja (*smart meters*) ili kuwezesha wateja kununua umeme utakaoingia moja kwa moja kwenye mita zao na hivyo kuondoa usumbufu kwa wateja na kuongeza mapato ya TANESCO. Hatua nyingine ni kurahisisha taratibu za maombi na uunganishwaji wa umeme ili kupunguza gharama na muda wa kukamilisha taratibu hizo, ikiwemo za kugongewa mihuri kwenye fomu

za maombi ya awali na kuhakikisha mfumo wa **Nikonekt** uliozinduliwa mwezi Aprili, 2022 unatumika nchi nzima kwa lengo la kuondoa usumbufu na gharama kwa wateja kufika Ofisi za TANESCO kwa ajili ya kufanya maombi ya kuunganishiwa umeme. Hatua hii itasaidia pia kuondoa mianya ya rushwa na vishoka.

90. **Mheshimiwa Spika**, Serikali pia inatafakari namna sahihi ya kutekeleza mpango wa kubadilisha deni la TANESCO kwa Serikali kuwa hisa za Serikali (*Debt to Equity Conversion*) ili kuweka vitabu vya mahesabu vya Shirika katika hali nzuri itakayoliwezesha Shirika kupata fedha za miradi bila kutegemea Serikali.

#### **D. USHIRIKIANO WA KIMATAIFA**

91. **Mheshimiwa Spika**, Katika utekelezaji wa shughuli zake, Wizara ya Nishati inaendelea kushirikiana na Washirika wa Maendeleo, Jumuiya ya nchi wahisani na wadau mbalimbali. Kwa niaba ya Serikali napenda kutoa shukrani kwa nchi na mashirika hayo kama ifuatavyo: Benki ya Maendeleo ya Afrika (AfDB), Benki ya Dunia (WB), Shirika la Fedha Duniani (IMF); Benki ya Ushirikiano wa

Kimataifa ya Japan (JBIC), United Bank for Africa (UBA); na Economic Development Cooperation Fund (EDCF - Korea). Wengine ni Mfuko wa Uendelezaji Jotoardhi (Geothermal Risk Mitigation Facility - GRMF) pamoja na Taasisi na Mashirika ya: JICA (Japan), KfW (Germany), AFD (Ufaransa), DFID (Uingereza), Sida (Sweden), NORAD (Norway); Umoja wa Ulaya (EU), Shirika la Maendeleo la Umoja wa Mataifa (UNDP), Shirika la Maendeleo la Canada (CIDA) na USAID (Marekani).

## **E. SHUKRANI**

92. ***Mheshimiwa Spika***, namshukuru Mhe. Stephen Lujwahuka Byabato (Mb.), Naibu Waziri wa Nishati kwa kunisaidia kutekeleza majukumu yangu. Aidha, napenda kumshukuru Katibu Mkuu Mha. Felchesmi Jossen Mramba na Naibu Katibu Mkuu Bw. Kheri Abdul Mahimbali. Ni wazi kuwa katika kipindi kifupi nilichofanya nao kazi wamenipa ushirikiano mkubwa katika kutekeleza majukumu yangu ya kila siku na wameonesha ufanisi katika utendaji kazi zao. Napenda pia, niwashukuru Wakuu wa Idara na Vitengo, Wenyeviti na Wajumbe wa Bodi, Wakuu wa Taasisi zilizo chini ya Wizara na Watumishi wote kwa

ujumla kwa ushirikiano na juhudi zao katika kufanikisha malengo ya Wizara.

## F. HITIMISHO

93. **Mheshimiwa Spika**, kama nilivyobainisha awali, katika mwaka 2022/23 Wizara ya Nishati imejipanga kuleta mageuzi makubwa katika Sekta ya Nishati, lengo likiwa ni kuhakikisha rasilimali za mafuta na gesi asilia zilizopo nchini zinachangia ipasavyo katika maendeleo ya taifa letu na watu wake na kuimarisha upatikanaji wa nishati, ikiwemo iliyosafi na rafiki wa mazingira ili kuchochea kasi ya maendeleo ya viwanda, sekta ya huduma na shughuli ndogondogo za kiuchumi za wananchi. Aidha, Wizara itaendelea kutatua kero za wananchi hususan upatikanaji wa nishati ya umeme pamoja na kuimarisha utoaji wa huduma.

94. **Mheshimiwa Spika**, naomba kutoa hoja kwamba Bunge lako Tukufu sasa liidhinishhe Bajeti ya jumla ya **Shilingi 2,905,981,533,000** kwa ajili ya matumizi ya Wizara ya Nishati na Taasisi zake. Mchanganuo wa fedha hizo ni kama ifuatavyo:

- (i) **Shilingi 2,823,029,576,000** sawa na **asilimia 97.15** ya Bajeti yote ya Wizara ni kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 2,655,556,128,000** ni fedha za ndani na **Shilingi 167,473,448,000** ni fedha za nje; na
- (ii) **Shilingi 82,951,957,000** sawa na **asilimia 2.85** ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida. Kati ya fedha hizo **Shilingi 68,225,821,000** kwa ajili ya Matumizi Mengineyo (OC) na **Shilingi 14,726,136,000** kwa ajili ya Mishahara (PE) ya watumishi wa Wizara na Taasisi zilizo chini yake.

95. **Mheshimiwa Spika**, naomba tena nitoe shukrani zangu za dhati kwako na kwa Waheshimiwa Wabunge wote kwa kunisikiliza. Hotuba hii pia inapatikana katika Tovuti ya Wizara kwa anuani ya [www.nishati.go.tz](http://www.nishati.go.tz). Vile vile, Hotuba hii ina vielelezo mbalimbali ambavyo vimeambatishwa kwa ajili ya ufafanuzi wa masuala muhimu yanayohusu Sekta ya Nishati.

96. **Mheshimiwa Spika**, naomba kutoa hoja.